

focus No. 29 (E/2021) • Európai Protestáns Egyházak Közössége (GEKE)

**„Egyházak együtt
a járványban” – protestáns
nézőpontok**

A GEKE Etikai Tanácsadó Testülete

Tagok:

Prof. Dr. Fazakas Sándor, Debrecen, Magyarország

OKR'in (egyházfőtanácsos) Katrin Hatzinger, Brüsszel, Belgium

Prof. Dr. Dr. h.c. mult. Ulrich H. J. Körtner, Bécs, Ausztia

Prof. Dr. Karsten Lehmkuhler, Strasbourg, Franciaország

Prof. Dr. Torsten Meireis, Berlin, Németország

Dr. Meego Rimmel, Tartu, Észtország

Prof. Dr. Luca Savarino, Vercelli, Olaszország

PD Dr. Christine Schliesser, Zürich, Svájc

GEKE-iroda:

Dr. Oliver Engelhardt, Bécs, Ausztia

Anne-Sophie Wislocki M. A., M. A. Brüsszel, Belgium

Dr. Mario Fischer, Bécs, Ausztia

Impresszum:

GEKE focus az Európai Protestáns Egyházak Közösségének folyóirata

Felelős kiadó: Mario Fischer

Szerkesztő: Ingrid Monjens

Képek szerzői joga: Adobe Stock

Layout, nyomdai előkészítés: bildwort.com/Thomas Flügge

ISSN 1997-0978

www.leuenberg.eu

A MEÖT Szociáletikai Bizottságának megbízásából fordította:

dr. Szentpétery Péter és Szentpéterné Balogh Marianne

Anyanyelvi lektor: Tóth Erika

Kapcsolat és előfizetés:
geke@leuenberg.eu

Az Olvasóhoz

Ez az írás protestáns nézőpontból kínál útmutatást olyan etikai témákban, amelyek a koronavírus-járványból következnek, vagy annak körülményei között hangsúlyosabbá váltak.

Akikhez szól:

- egyházi szociális szakemberek,
- társadalmi felelősséget vállaló egyházi tisztségviselők,
- döntéshozók, akiket etikai megfontolások érintenek (vagy vezetnek) egyházakban és intézményekben,
- mindenki, akit érdekelnek a protestáns egyházakra nehezedő kérdések és válaszkísérleteik a járvánnyal kapcsolatban.

Az összefoglalás az elején áttekintést ad a tartalomról (a teljes szöveg a 8. oldalon kezdődik), példákkal szolgálva a GEKE tag egyházainak gyakorlatából, így egészítve ki a képet.

A GEKE mind többségi, mind kisebbségi egyházakat foglal magában. Az említett témák és példák azt kívánják bemutatni, hogyan nézhetnek szembe az egyházak azzal a küldetésükkel, hogy a maguk sajátos helyzetében a föld sója és a világ világossága legyenek.

Javaslatok és kérdések segítik az Olvasót a szöveggel való foglalkozásban és beszélgetések folytatásában bizottságokban, gyülekezetben vagy tisztségviselőként a 28. oldalon.

A vilá járvány jellege csak az időbeli átgondolást teszi lehetővé. De az európai protestáns egyházak magától értetődően folytatják a koronavírus-járvány fejleményeinek és hatásainak elmélyült megvitatását. Most a türelemnek van itt az ideje.

Összefoglaló áttekintés

A Covid-19-járvány nemzetközi és sokoldalú jellege továbbra is kihívást jelent az egyházaknak, megmutatja erősségeiket és gyengeségeiket. Istennek Krisztusban való kegyelmét tanúsítva egyházakként Isten vezetéséért imádkozva felelünk a kihívásokra, követve az egyház misszióját a leiturgiában (istentisztelet), a diakóniában (szolgálat), a martüriában (tanúságtétel) és a koinóniában (közösség). Ez az anyag, amelyet az Európai Protestáns Egyházak Közösségének (GEKE) Etikai Tanácsadó Testülete a GEKE Tanácsa megbízásából állított össze, időközi átgondolás kíván lenni, hogy a most zajló járvány idején útmutatást adjon az egyházak szolgálatához közösségekben és a társadalomban. Így kívánja erősíteni mindenki iránt a közösség és szolgálat szellemét.

1. Leitura – Bizalom a félelemmel szemben

1.1 Az egyházak és vallási csoportok szerepe

Az egyházak, válaszul a járvány által keltett félelemre, Istenben bíznak, kinyilvánítják hitüket, és szeretetben cselekednek. Felelősségvállalásra és útmutatásra kapunk indítást ebben a helyzetben. Hitünk szolidaritásra hív, továbbá arra, hogy tartózkodjunk a bűnbakkereséstől és attól, hogy a járványt Isten büntetéseként magyarázzuk. Az egyházak, miközben elfogadják a biztonsági intézkedéseket, arra szólítják fel az illetékes nemzeti és nemzetközi testületeket, hogy gondoskodjanak a szükséges infrastruktúra fenntartásáról.

1.2 Istentisztelet a Covid-19 idején

Az istentisztelet az egyház tevékenységének alapja. Valljuk a lelki források és a lelkigondozás fontosságát, és nyilvánosan felhívjuk a társadalmak figyelmét az ilyen források és szolgálatok fontosságára. Miközben az egyházak nem egykönnyen veszik tudomásul az istentiszteleti összegyűlekezésre vonatkozó korlátozásokat, elfogadják ezeket a járvány elleni alkalmas intézkedésként, és az istentisztelet, a közösségteremtés új, kreatív formáit alakítják ki az otthonokban, a szabadban és a digitális világban.

1.3 Lelkigondozás a járvány idején

A lelkigondozás a keresztyén egyházak egyik alapvető feladata. A betegek és a gyászolók vigasztalása, a nehéz döntésekre kényszerülő gyógyító és közszolgálati személyzet tanácsolása fontos része az egyház járványra adott válaszában. Az egyházaknak továbbra is ezt kell folytatniuk. Hivatásos és laikus tagjaikat a járvány alatti feladatokra képezik, a közvéleményt pedig a testi egészségen túl a lelki és szellemi képességek fenntartásának fontosságára emlékeztetik.

2. Martíria – Szabadság és felelősség szolidaritással

2.1 Nyilvános bizonyítgatás válságos időkben

Egyházként „imádságra” és „igaz cselekedetekre” (Dietrich Bonhoeffer) kaptunk elhívást, nyilvános tanúságtételünk azokra irányul, akik leginkább szenvednek a járvány következtében, vagyis a szegényekre, idősekre, egyéni és közösségi szinten károsultakra. Ide tartozik a vakcinák igazságos és egyenlő elosztására való törekvés nyilvános támogatása mind Európában, mind azon kívül. Hiszen senki sincs biztonságban addig, amíg nincs mindenki biztonságban.

2.2 A demokrácia és a szabadságjogok korlátozása

Miközben protestáns egyházként elköteleztünk vagyunk az emberi jogok támogatása iránt – a keresztyének szerint ezek az egyén Istentől adott méltóságát fejezik ki –, elfogadjuk, hogy a járvány miatt szükség van az egyéni és kollektív szabadságjogok bizonyos korlátozására. Ide tartoznak az istentiszteleti összegyűlekezésre vonatkozó szigorítások is. Mint egyházak azonban részt veszünk a lehetséges alternatív intézkedésekről folytatott demokratikus vitában, és megvédjük az ehhez való jogot.

2.3 Oktatás

A reformáció óta, amelyhez szorosan kötődik az oktatás és a műveltség, a protestáns egyházak nagyra értékelik az oktatást és sokféleképpen részt vesznek benne. Ezért aggódunk amiatt, hogy a meghosszabbított lezárások, ezek következtében az otthoni online iskoláztatás, a digitális eszközök és képességek egyenlőtlen eloszlása, továbbá kulturális és létfontosságú foglalatosságok, mint a művészetek és a zene vagy a vallás, etika és filozófia elhanyagolása sérti a legsebezhetőbbek oktatását és lehetőségeit. Végül pedig magukra hagyja a tanulókat bizonytalanságaikkal és aggodalmaikkal.

3. Diakónia – Méltányosság, igazságosság és gondoskodás

3.1 A társadalmi, környezeti és gazdasági fenntarthatóság kihívásai

A diakóniai szolgálat az egyik legfontosabb területe annak, hogy a gyakorlatban tegyünk biznyságot Isten kegyelméről. A keresztyén *diakónia* a Covid-19-válság idején számos területre terjed ki, ezek háromféleképpen csoportosíthatók: kihívások felebarátaink és embertársaink jólétét illetően; kihívások teremtménytársainkat és általában a teremtettséget illetően; és kihívások azt a képességünket illetően, hogy biztosítsuk munkánk folyamatosságát, és így segítsük elő a társadalmi, környezeti és gazdasági fenntarthatóságot.

3.2 Egészség

Mint egyházak alapvető egyéni emberi jognak tekintjük az egészség megőrzését, vitán felül áll, hogy az egészségügyi rendszerek biztosítsák az ellátást, tekintet nélkül az egyén anyagi helyzetére. A szolidaritásnak az oltóanyagok elosztására is ki kell terjednie. A testi és lelki egészség követelményeinek azonban egyensúlyban kell lenniük. Mivel egyházaink gyakran érdekeltek az egészségügyi rendszerekben, saját intézményeinkre is alkalmaznunk kell az iménti megfontolásokat.

3.3 Etikai dilemmák: Triázs és a leghátrányosabb helyzetűek érdekvédelme

A triázshelyzetek kivételt képeznek az alól a szabály alól, hogy mindenki szükség szerint hozzájusson az egészségügyi ellátáshoz. Ezért amennyire lehetséges, megfelelő anyagi és emberi erőforrásokkal el kell kerülni az ilyen helyzeteket. A triázs mégis tragikus valósággá lett a járvány alatt. Az ilyen rangsorolást keresztyén felfogás szerint a tisztességnek, a beteg autonómiájának, az emberi méltóságnak és a túlélés, klinikai sikeresség mérlegelésének kell irányítania. Az egyházak ezért határozottan elutasítják az idősebbek és a sérülékenyebbek elvi kizárására vonatkozó javaslatokat. Azoknak is lelkigondozást és lelki támogatást kell nyújtanunk, akiknek nehéz döntést kell hozniuk triázssügekben.

4. Koinónia – Egy világban élünk

4.1 Közösség keresése határokon át és honvágy

Bár a járvány alatt szükséges a szociális távolságtartás, ez a szomszédok, régiók közötti és a határokon átívelő közösségek, továbbá a szolidaritás fontosságára is rávilágít. Az egyházak hozzájárulnak a szolidaritás és a közösség erősítéséhez, amikor helyet biztosítanak az összetartozás megéléséhez, és határokon átívelően szervezik a támogatást, segítséget.

4.2 Nők, családok és családon belüli erőszak

Sajnos, a válságban nem minden lakás, nem minden fedél bizonyul otthonnak. Különösen is a nőkre és a gyermekekre nehezedik óriási teher, és rakétasebességgel nőtt az otthoni erőszak. A legsebezhetőbbek mellett kiállva az egyházak készenlétben fogadják az otthoni helyzetek különleges kihívásait, és támogatást nyújtanak.

4.3 Európai egység és szolidaritás a Covid-19 idején

Míg kezdetben a válság a nemzeti elszigeteltséget segítette elő, Európában felismerték a nemzetközi együttműködés szükségességét és értékét. Az Európai Protestáns Egyházak Közössége különösen is a társadalmi igazságosság és a szolidaritás Európai Unión túlterjedő kérdéseiben a határokon átívelő *koinónia* lelkületét és tanúságtételét helyezi a középpontba.

Előszó

Az európai protestáns egyházak a Covid-19-válságra lelki segítségnyújtással, orvosi segítséggel, gyakorlati és erkölcsi támogatással válaszoltak. Mivel a járvány folytatódik, időszerű, hogy feltárjuk annak közös alapját, ahogyan az európai protestáns egyházak válaszolnak a válságra.

A járvány kihívását három vonással lehet jellemezni: 1. Mindenekelőtt a kihívás nemzetközi. A vírus hegyeken és óceánokon át utazik, nem beszélve a nemzeti határokról. Nemzetközi kihívásként nemzetközi erőfeszítéseket követel.

2. Másodszor rámutat a politika, a gazdaság, a szociális biztonság, a közegészség és a lelki-szellemi jólét kölcsönhatásaira, és szorosan kapcsolódik a fenntarthatóság kérdéséhez.

3. Végül a járvány kihívást jelent az egyház bizonyos fő tevékenységei számára, ahol a hangsúly a rendszeres, személyes közösségen van, mint a „hívók közössége”¹, a

szentségek kiszolgáltatása, továbbá a diakóniai szolgálat a betegek és szükségét szenvedők iránt. Ebben kiemeli egyházaink erősségeit, és rámutat gyengeségeikre, arra hív, hogy tanuljunk és növekedjünk, bízva a megtartó Szentlélekben.

Ezt az útmutatást a GEKE Etikai Tanácsadó Testülete szerkesztette a Tanács megbízásából, hogy a tagegyházaknak áttekinthető információval szolgáljon a jelenlegi helyzetről. Rávilágít a Tanácsadó Testület szerint az európai protestáns egyházakat legsürgősebben érintő témákra.

egyház minden időben megmarad. Az egyház pedig a szentek gyülekezete, amelyben az evangéliumot tisztán tanítják, és a szentségeket helyesen szolgáltatják ki. Ágostai Hitvallás. Konkordiakönyv. A Magyarországi Evangélikus Egyház hitvallási iratai 2. (Szerk.: Reuss András), Luther Kiadó, Budapest, 2008, 24. o.

1 Ld. Az Ágostai Hitvallás VII. „Tanítják továbbá, hogy az egy szent

A testület tagjai tisztában vannak azzal, hogy a Covid-19-járványnak még nincs vége, hogy az egyházak nagyon különböző körülmények között tevékenykednek, és hogy még számos, jelenleg nem látható kihívással is szembe kell néznünk. Miközben tudatában vagyunk a válság ideje alatti értékelés kockázatainak, alkalmasnak tűnik, hogy olyankor szolgáljunk ezekkel az ajánlásokkal, amikor az európai protestáns egyházaknak dönteniük kell jó néhány, a jelen anyagban előtárt problémával kapcsolatban.

Istennek Krisztusban tanúsított kegyelmét vallva, az egyház küldetését követve, Isten vezetéséért imádkozva válaszolunk ezekre a kihívásokra. Bízunk a Szentlélekben, hogy segít nekünk azzá az egyházzá lenni, amelynek lennünk kell.

Az egyház küldetésének leírásában az apostoli teológiából származó *leiturgia*, *martúria*, *diakónia* és *koinónia* négy szempontja alkalmas kerete volt a GEKE-nek a múltban.² Jelen dokumentumban tapasztalataink alapján ezeket használjuk az európai protestáns egyházak küldetésének felvázolásához, amikor a Covid-19-járvánnyal kapcsolatos kihívásokra válaszolnak.

A *koinónia*, a keresztyének határokon átnyúló közössége rámutat a járvány fenyegetésének globális természetére. A *diakónia* leírja az egyház küldetését, hogy hozzájáruljon a tisztességhez, az igazságossághoz, a gondoskodáshoz, különösen is a társadalom peremén élők számára. A *martúria* az egyház nyilvános bizonyágtételéhez vezet bennünket a vallásszabadság, de a lelki-szellemi és fizikai jólét, továbbá az univerzális szolidaritás kérdéseire kiterjedően is. A *leiturgia* az Isten Krisztusban való imádatát jelenti, mint a világjárvány okozta kihívásokkal való szembenézés kiindulópontját, és a félelem és a csüggedés helyett bizalomra tanít bennünket: „Mert nem a félelem lelkét adta nekünk az Isten, hanem az erő, a szeretet és a józanság lelkét” (2Tim 1,7).

2 Leuenbergi Konkordia, 1973. Magyarul pl.: <https://www.evangelikus.hu/leuenbergikonkordia-szoveg> (Megtekintés: 2021. 03. 08.)

1. Leiturgia – Bizalom a félelemmel szemben

1.1 Az egyházak és vallási csoportok szerepe

Az evangélium üzenete 2Tim 1,7 szerint bizalmat hirdet a félelem helyett. Jelenleg azonban a félelem terjed, amikor az ellenőrzés elvesztése, a mindennapi élet megpróbáltatásai, a szenvedők és a halottak számának emelkedése az emberi képességek korlátaira mutat.

Felelősség bűnbakkeresés helyett

Európai protestáns egyházakként, imádságban egyesülve az Úr elé visszük kiszolgáltatásunkat, függőségünket, bűnösségünket, megigazulásra szorulásunkat. Hittel kérjük az Urat, ajándékozzon meg erővel kegyelmesen, hogy Krisztus lelkületével válaszoljunk a kihívásra ennek az üzenetnek a hirdetésével, a hit kifejezésével és a szeretet cselekedeteivel. Az Úristen vezessen minket, amikor gyámultalannak érezzük magunkat.

Így tartózkodunk attól, hogy a járványt elhamarkodottan Isten büntetéseként magyarázzuk. Ugyanígy tartózkodunk mások hibáztatásától és az ítélkezéstől a feltételezett bűnösökkel szemben. Ehelyett úgy tekintünk a járványra, mint elmélgedésre és megtérésre hívásra, amikor bűnbocsánatot kérve imádságban egyesülünk, és valljuk a sáfárság felelősségét Isten teremtett világáért.

Elismerjük képességeink korlátait, de nem esünk kétségbe, hanem bízunk az Atya, Fiú, Szentlélek, Szentháromság Istenben, aki erővel, szeretettel és bölcsességgel ruház fel minket.

A Szentlélek ereje abban a belső szilárdságban nyilván meg, amely nem engedí elveszni a reményt, hanem vigasztalást és bátorítást nyújt másoknak. Nyilvánvalóvá teszi, hogy az egyház sokféle módon kapcsolódik az emberi élethez, az egyéni léthez és a társadalmi helyzethez. Arra is figyelmeztet azonban, hogy ne terjeszkedjünk túl illetékességünk határain.

Az egyházak nem a kritikus technikai és rendszerszintű infrastruktúra őrei, hanem azokra hagyják az ilyen feladatokat, akikre a polgárok ráruházták és rábízták, vagyis a nemzetállamokra és a nemzetközi szervezetekre, mint

például az EU-ra. Határozott felhívással fordulunk hozzájuk, hogy lássák el létfontosságú feladataikat.³

A Szentlélek ereje tehát nem támogatja a nemtörődömséget vagy gondatlanságot. Elismerjük a vírus okozta veszélyeket, a szociális távolságtartás és a védőintézkedések fontosságát, még ha azok meg is zavarják az egyház életét és bizonyágtételét. Látjuk, hogy milyen nehézségekkel járnak bizonyos, a járvánnyal kapcsolatos döntések. De éppen a triázs drámai helyzeteiben (ld. 3.3), amikor felebarátaink szenvedését csak csökkenteni lehet, elkerülni nem, és olyan döntéseket kell hozni, amelyek büntudatot okozhatnak, a Szentlélek erőt ad, hogy vállaljuk a felelősséget, fogadjuk el a terhet, és bízunk Isten irgalmában.

A szolidaritás felé

A Lélek ereje tehát a felebarátaink iránti szeretetben mutatkozik meg, nem számít, hogy közel vagy távol vannak-e. Tudjuk, hogy aki meglátja mások nyomorúságát, az lesz felebaráttá (Lk 10,36-37). Ezért a Szentlélektől való szeretet átlépi a határokat és túlmutat a korlátozásokon. Képessé tesz arra, hogy aktív szolidaritásra törekedjünk, amely túlterjed a családon, régió, etnikumon, valláson vagy nemzeten, amint azt a mindenki számára elérhető vakcinát követelő Covax-kezdemenyezés követeli: „Senki sincs biztonságban addig, amíg nincs mindenki biztonságban.”⁴

Végül a Lélek ereje megfontoltságra tanít. Nem a félelemnek való megadás, hanem az Isten hűségében való bizakodás jelenti a túlreagálás és pánik elkerülését, a nyugalom megtartása, tevékenységünk felebarátainkat érintő következményeinek megfontolása.

A francia határ közelében lévő német egyházi kórházak 2020 tavaszán Elzászból fogadtak betegeket, amikor ott az egészségügyi rendszer elérte teljesítőképessége határát.

3 Vö. Wolfgang Huber: Systemrelevanz und Resonanzkrise, in: Zeitzeichen online, <https://zeitzeichen.net/node/8594> (Megtekintés: 2020. 10. 21.)

4 Vö.: <https://www.who.int/initiatives/act-accelerator/covax>

1.2 Istentisztelet a Covid-19 idején

Az istentiszteleti szolgálat protestáns értelmezése azt jelenti, hogy az egy Test közösségévé egy Lélekben összegyűjtjük az embereket (*koinonia*) Krisztus evangéliumának hirdetésére, szentségeinek, a keresztségnek és úrvacsorának kiszolgáltatására és Isten imádságban és énekekben való imádsására (*leiturgia*).⁵ A járvány az egyháznak ezt a működését gátolja. Egyes társadalmak teljes lezárást tapasztaltak, ideértve a templomok bezárását és a nyilvános istentiszteletek megtiltását. Másoknak korlátozniuk kell a részvételt. A lezárás sok helyen nem csupán a templomépületek működését szüntette be, hanem a nyílt társadalmakra jellemző rendszeres tevékenységeket is. Ez szükségmegoldás, a politikai, egyházi vezetők mindenki életének és egészségének érdekében vitatták meg és alkalmazzák. (Ld. 2.2.).

Egyházi épületek és istentiszteletek

A protestáns egyházak elsősorban gyülekezőhelynek tekintik templomépületeiket. Amikor a zárt téri istentiszteleteket tiltották vagy korlátozták, sok egyház kivitte a szabadba, gyakran közterületekre az istentiszteletet és más tevékenységeket. Az egyházak intézkedéseket hoztak és fogadtak el az istentiszteletek alatti fertőzésveszély csökkentésére, például a résztvevők számának korlátozásával és a fizikai távolság szabályainak betartásával, maszkviseléssel és az énekléstől való tartózkodással. Ezeket az intézkedéseket folyamatosan a változó tudományos nézetekhez és a törvényi keretekhez igazítják. Mivel a templomépületek mérete a kápolnák és a székesegyházak között változik, ennek megfelelően kell meghozni az intézkedéseket. Miközben egyes egyházak kreatívan új helyeket és tereket találtak a csoportos együttlétekhez, a protestánsok egyéni meditáció céljára sok helyen megnyitották templomépületeiket.

Új, kreatív istentiszteleti lehetőségek

Egyre nagyobb szükség van arra, hogy istentiszteleti élményt tudjunk nyújtani egyházainkban és a társadalomban olyan embereknek, akik lelki közösséget keresnek a válság és a lezárás idején. Egyes gyülekezetek liturgikus szórólapokat osztogatnak, hogy az emberek otthon tartsanak istentiszteletet. Változatos és kreatív lehetőségei vannak a megosztásnak. Kis csoportok, kis gyülekezetek dicsérő, imádságos összejövetelei megerősíthetik a hívőket a járványos időszak nehézségei között. Az istentiszteleti gyakorlatban a digitális formákra való áttérés jelenti a legfontosabb változást a Covid-19 idején. Minden európai nyelven tartanak online istentiszteleteket, s az emberek,

⁵ Leuenberg Agreement 1973, § 2.

akárhol vannak, templomban érezhetik magukat. A digitalizáció segíthet Krisztus jelenlétének megtapasztalásában, és a virtuális közösségben elevebben, mint korábban bármikor. Jelentős különbség figyelhető meg az egyszerű közlő-befogadó alkalmak és az olyan technikai megoldások között, amelyek megkönnyítik a kölcsönös kommunikációt a gyülekezeti tagok között, az első esetben az online istentiszteleteknél hiányzik a lényeges kommunikációs lehetőség.

Mind a romániai, mind a lengyel evangélikusoknál a kisvárosi gyülekezetekből sokkal többen vesznek részt az online istentiszteleteken, mint korábban személyesen. A lelkészek sokkal több pozitív visszajelzést kaptak korábban kivándorolt gyülekezeti tagoktól

Online úrvacsora

Az egyik fő vitatéma az Úr szent vacsorájának online vétele, amely kérdéseket vet fel a közösséggel és a személyes jelenléttel kapcsolatban. Minden egyház egyetért abban, hogy ez nem válhat megszokott gyakorlattá. A GEKE felmérést indított a tagegyházak között „Az úrvacsora gyakorlata és teológiája” címmel.

Virtuális közösség és személyes jelenlét

A keresztyén közösségnek azonban létfontosságú eleme marad a személyes jelenlét, mint például a keresztesítés vagy az esketés esetében. Ahol a járványhelyzet ellenére még engedélyezettek az istentiszteletek, legyen természetes, hogy kihasználjuk az istentiszteleti összejövetel lehetőségét, persze mind a lelkészi, mind a laikus résztvevők maximális védelmével. A virtuális kommunikációs csatornák lehetőséget nyújtanak a hibrid istentiszteletekre

(ideértve a különböző szertartásokat is), különös tekintettel az otthon, kórházakban vagy ápolási otthonokban lévő legsérülékenyebbekre.

Az istentisztelet az egyház tevékenységének alapja, s tisztában vagyunk a lelki erőforrások és a lelkigondozás jelentőségével. Amikor azonban a személyes istentiszteleti összejűlekezés és éneklés felebarátaink életét és egészségét veszélyezteti, a Szentlélekből bízunk, hogy más csatornákon segíti hitűnk megélését. Így hálással fordulunk azokhoz az egyházakhoz, amelyeknek szórványhelyzetben tapasztalatuk van a nagy távolságok áthidalásában.

1.3 Lelkigondozás a járvány idején

Lelkigondozás egészségügyi válsághelyzetben

A keresztyén egyházak egyik nélkülözhetetlen fő feladata a rendkívűli helyzetben lévő emberek lelkigondozása. Ez mindig is a nyomorúságban lévőkre irányult, mint például a gyengék, betegek, haldoklók és rokonaik. Ez a keresztyén etika alapvető irányultságával kapcsolatos, amely mindig is azokra a személyekre összpontosít, akik sebezhetőségük miatt különösen is rászorulnak mások támogatására. „Mert éheztem, és ennem adtatok, szomjaztam, és innom adtatok, jövevény voltam, és befogadtatok, mezítelen voltam, és felruháztatok, beteg voltam, és meglátogattatok, börtönben voltam, és eljöttetek hozzám.” (Mt 25,35-36)

Az ilyenek kísérése válság idején még fontosabb. A lelkészeknek ezért mindig legyen gondjuk arra, hogy meglátogassák a nyomorúságban lévő embereket.⁶ A jelenlegi

⁶ Luther az „Ob man vor dem Sterben fliehen möge” (1527; WA 23; 338–379) című írásában rámutatott a bölcs elővigyázatosság és a bátor hit dialektikájára járvány idején, és a lelkipásztori elkísérésre figyelmeztetett: „Abban a városban, ahol hitben merészen viselkednek akkor, amikor a felebarát állapota azt megkívánja, és megfordítva, ha már nem szükséges

járványban a maszkviselés és a védőruházat jelentősen csökkenti a fertőzés kockázatát. Ezért a lelkészek juszanak el a betegekhez és a haldoklókhöz, az egyházak folytassanak konstruktív párbeszédet az illetékes állami szervekkel és egészségügyi szolgáltatókkal, hogy a legnehezebb helyzetekben is biztosítsák a lelkipásztori látogatások lehetőségét és az elsőbbségi védőoltást az orvosi és ápolószeméllyel együtt.

Hozzátartozók a betegeknel a halál órájában és a temetéseken

A járvány alatt nincs mindig lehetőségük a családtagoknak, hogy beteg vagy idős hozzátartozójukat meglátogassák. Különösen fájdalmas, ha valaki nem lehet szerettei közelében a halál órájában. Érthető, hogy ha a kórházak túl vannak terhelve, a hozzátartozók jelenléte további problémákat okoz (például a vírus behurcolásának vagy terjesztésének kockázata). Az összes érintett biztonságáért való aggodás azonban nem járhat azzal, hogy lényeges emberi szükségletekről ne vegyünk tudomást. Ezért a GEKE tagesyháza támogatják, hogy legalább egy-két közeli hozzátartozót engedjenek be az otthonokba vagy a kórtermekbe.

A haldokló jogos óhaja, hogy ne legyen egyedül, ugyanígy a hozzátartozóké is, hogy méltósággal búcsúzzanak el tőle. A hozzátartozók eltemetése alapvető emberi igény. A kivételesen szélsőséges helyzetek ellehetetleníthetik a hozzátartozók látogatását. Mindent el kell követni, hogy a gyászszertartás emléke vigasztalja őket később az elhunyttra való emlékezéskor.

a segítség, akkor mindenki elővigyázatos, ezekben a városokban kevesebben halnak meg.” Martin Luther: *Ausgewählte Schriften*, Hrsg. von Karin Bornkamm und Gerhard Ebeling, Bd. 2: *Erneuerung von Frömmigkeit und Theologie*, Frankfurt am Main, Insel Verlag, 2. Ausgabe 1983, 225–250., 242. Magyarul: *Elmenekülhetünk-e a halál elől?* (Ford. Kovács Áron), in: *Luther válogatott művei 5.* (Szerk. Csepregi Zoltán), Luther Kiadó, Budapest, 2011, 535–551, 546. o.

Kockázat, hiány és büntudat

A koronavírusos betegeken kívül másoknak is szükségük van az egyházak támogatására. Gyakran találkoznak büntudattal, amikor a hozzátartozók szomorkodnak és panaszkodnak, mert nem tudtak családtagjukkal együtt lenni. Az idősgondozók és a kórházi személyzet eléri teherbíró képességének határát. A döntéshozók viselik döntéseik terhet, és időnként utólag úgy látják, hogy jobb lehetőségük is lett volna. Az emberek szenvednek az elszigeteltségtől, amely lelki problémákat okoz és félelmet gerjeszt. Az „erő, a szeretet és a józanság lelkének” nevében (2Tim 1,7) az egyházak itt különösen hangsúlyozhatják, hogy az Istenben való bizalom a döntés bátorságát is jelenti, és hogy minden élethelyzetet, minden korlátjával, kétségével és kockázatával együtt Isten kezébe lehet tenni, aki bűnbocsánatot ad azoknak, akik alázatosan keresik.

Lelkészek képzése

Válságos időkben a lelkigondozás különösen is megterhelő a lelkészeknek és a lelkipásztori munkatársaknak. A GEKE tagesyházaiban támogassák és képezzék az egyház munkatársait az ilyen helyzetekben és helyzetekre. Ez mindenekelőtt az egészségügyi védelmi intézkedések gyakorlati kérdéseire, az egyházi szolgálatok szervezésére és a személyes látogatások lebonyolítására vonatkozik. Mindez végső soron arról szól, hogyan tudjuk kísérni az érintetteket. Hogyan célozhatja meg az evangélium azt a félelmet és nyomorúságot, amely az egészségügyi válsággal tört ránk? A tagesyházak számára különösen is fontos és hasznos az erre vonatkozó tapasztalatok megosztása.

A Dán [evangélikus] Egyház már 2020 tavaszán tíz lelkészt választott ki kórházlelkésznek a koronavírusos betegekkel foglalkozó intenzív osztályokra a kórházakkal és a járványügyi hatóságokkal együttműködésben.

2. Martúria – Szabadság és felelősség szolidaritással

2.1 Nyilvános biznyságtétel válságos időkben

A lelkiesség, a nyilvános biznyságtétel kiindulópontja
A járvány számos következménnyel jár az egyház mindennapi életére és biznyságtételére, súlyos megszorításokkal az istentiszteletekre, a diakóniai programokra és általában az egyházi életre. Az egyház mégis hogyan töltheti be hivatását, a Krisztusról és evangéliumáról való nyilvános tanúskodást ilyen körülmények között? Válságos időkben „az imádság és az emberek között végzett igaz cselekedetek” a hivatásunk, amint Dietrich Bonhoeffer figyelmeztet.⁷ A nyilvános biznyságtétel tehát a lelkiességgel kezdődik. A válság okán új nézőpontból fordulhatunk az imádsághoz, a meditációhoz és a Szentírás tanulmányozásához. Az imádságban és közbenjárásban oda-vissza megtapasztaljuk a szolidaritást, amikor felekezeti és országhatárokat átlépve együtt vagyunk testvéreinkkel. Krisztusban egyekként az ő kéréseit és panaszait a magunkéval együtt visszük Isten elé, miközben egyik

vagyunk az imádságban és a hálaadásban is (Róm 12,15). Ebből a belső gyújtópontból indul azután a világ iránti szolgálat is. A nyilvános biznyságtétel Isten Krisztusban megjelent kegyelmének evangéliumáról így jár életünk magyarázatával és alakításával az evangélium igazsága szerint, amikor Isten megszabadít minket a félelemtől és a bűntől „az ő teremtményeinek örvendező, szabad és hálás szolgálatára” (Barmeni nyilatkozat II.).⁸

Nyilvános biznyságtétel felelősséggel

Megszabadulva a bűntől és a félelemtől Isten és mások szolgálatára kaptunk szabadságot. A szabadság mindkét szempontja érvényesül a felelősségben és „az emberek között végzett igaz cselekedetek” végzésében az egyház nyilvános biznyságtételének részeként. A felelősség másokért való cselekvést jelent az Úr nevében. Mivel Jézus arra tanította tanítványait, hogy őt keressék a legkisebb testvérekben, a betegekben, a szegényekben és a szűkölködőkben (Mt 25,34-46), azokra kell figyelnünk, akik a

7 Dietrich Bonhoeffer: Letters and Papers from Prison, Dietrich Bonhoeffer Works English 8, edited by John de Gruchy, Minneapolis, Fortress Press 2010, 389. Magyarul: Börtönlevelek. Fogságban írt levelek és feljegyzések (Ford. Boros Attila), Harmat Kiadó, Budapest, 1999, 137. o.

8 Vö.: <https://www.ekd.de/en/The-Barmen-Declaration-303.htm>
Magyarul: Barmeni Teológiai Nyilatkozat a Német Protestáns Egyház jelenlegi helyzetéről (Ford. Juhász Tamás). In: Hitvalló nyilatkozatok a 20–21. századi protestáns egyházakban (Hermeneutikai Füzetek 37. – szerk. Fabiny Tibor), Hermeneutikai Kutatóközpont Alapítvány, Budapest, 2016, 35–39, 37. o.

leginkább ki vannak téve a járvánnyal járó szenvedésnek. Az elmúlt évben az egyházak számos kreatív módját találták meg a bajban lévők támogatásának, ide értve a konkrét gyakorlati segítséget is és felemelik szavukat azokért, akik nem találnak meghallgatásra. Fontos feladattá lett a hangadás és a közfigyelem ráirányítása azokra, akiket leginkább sújtanak a Covid-19-válság közvetlen, közép- és hosszú távú következményei. Ez a körülöttünk élőket, de azokat is jelenti, akik országukban súlyos éhínséggel és szegénységgel küszködnek a járvány közvetlen következményeként. Amikor felemeljük szavunkat azokért, akik nem tudnak szólni, azt is jelenti, hogy erőfeszítéseket teszünk a vakcinák igazságos és egyenlő elosztására mind Európában, mind azon kívül.⁹ Az egyház számára továbbá a felelősség a közjóról való gondoskodást is jelenti, amikor részt vesz a civil társadalomban, és különféleképpen hozzájárul a közvélemény alakításához. Az igazság tanújaként az egyház szembeszáll a félelemkeltéssel, gyanakvással, az összeesküvés-elméletek és a bűnbakkeresés terjesztésével. A félelem hermeneutikájával szemben, amely elsősorban a lehetséges fenyegetést látja „a másikban”, az egyház azt hangsúlyozza, hogy közösen van szükségünk a kegyelemre és a szabadításra, miközben mindannyian Isten szüntelen szeretetében kapcsolódunk. „A szeretetben nincs félelem...” (1Jn 4,18)

Amikor nyilvánvalóvá lettek a járványnak a társadalom leggyengébb tagjait érő hatásai, a GEKE útjára indította történetének első, adakozásra szólító felhívását. Ebben két dologról volt szó: az aleppói harci övezetben élőkről és a Lesbosz szigetén rettenetes körülmények között összezsúfolt menekültekről. A GEKE 2020 húsvéti felhívására több mint százezer euró gyűlt össze.

2.2 A demokrácia és a szabadságjogok korlátozása

Protestáns elkötelezettség az emberi jogok iránt

A protestáns egyházak riadót fújnak, amikor veszélyben vannak az emberi és a szabadságjogok. Történelmileg a protestáns teológia jelentősen hozzájárult az emberi jogok eszméjének kibontakozásához a gondolat-, lelkiismereti és vallásszabadságért folytatott harcban az emberek közvetlen Isten előtti helyzetének bibliai szemléletéből kiindulva.

⁹ Ld. a német protestáns-katolikus nyilatkozatot (<https://www.ekd.de/impfstoffe-muessen-auch-den-aermsten-zur-verfuegung-stehen-62812.htm>).

Az európai protestáns egyházak ezért elkötelezettek az Emberi Jogok Egyetemes Nyilatkozata¹⁰ iránt, és elismerik az Emberi Jogok Európai Egyezményét.

„Protestáns értelmezés szerint az emberi jogok olyan jogok, amelyek Istentől adott méltósága alapján minden emberi lényt megilletnek. Ahogyan nem adományozhatók bármely e világi hatóság által, ugyanúgy nem is tagadhatók meg általuk; ezek a jogok vitathatatlanok, elidegeníthetetlenek és oszthatatlanok. Ezek képezik az egyes személy alapjogait, és kötőerővel bírnak az állam cselekvése számára.”¹¹

Válasz az egyéni szabadságjogok korlátozására a járvány idején

Mindig is az volt az egyházak meggyőződése, hogy gyors intézkedésekre van szükség a járvánnyal szemben, és hogy a polgári szabadságjogok bizonyos mértékű korlátozását el kell fogadni. Ugyanakkor hangsúlyozzák az emberi jogok értékét. Egyes egyházak kifejezetten bírálták például az utazás és a mozgás szabadságának korlátozásait a járvány miatt bevezetett határozatokkal kapcsolatban, azzal érvelve, hogy ezek aránytalanul érinthetik az ingázókat és a határ két oldalán élő párokat és családokat.¹² Ezek az egyházak kifejezték aggodalmukat, hogy a regionális közösségek és találkozóhelyek szétszakadnak és a határok újra választóvonalakká lesznek.

2020. április 29-én a Lengyel Evangélikus Egyház nyílt levelet küldött a Lengyel Köztársaság miniszterelnökének, melyben támogatta az ingázó dolgozókat, és csatlakozott ahhoz a felhíváshoz, hogy mentesítsék őket a tizennégy napos karanténkötelezettség alól. Ez megakadályozza, hogy munkahe-lyükre visszatérjenek, ami aztán problémát jelent családjuk számára. Másnap Mateusz Morawiecki miniszterelnök bejelentette, hogy azok, akik külföldön csak dolgoznak vagy tanulnak – ingázók, diákok –, május 4-étől folytathatják munkájukat és tanulmányaikat anélkül, hogy kötelező tizennégy napos karanténba kellene vonulniuk.

¹⁰ Presidium of the CPCE: The protection of human rights is a common task for the churches (2008), in: Michael Bünker / Frank-Dieter Fischbach / Dieter Heidtmann (Ed.): Protestant in Europe. Social-ethical contributions (Leuenberg Documents 15), Leipzig, 2013, 392. o.

¹¹ Presidium of the CPCE: Human Rights and Morality (2009), in: Michael Bünker / Frank-Dieter Fischbach / Dieter Heidtmann (Eds.): Protestant in Europe. Social-ethical contributions (Leuenberg Documents 15), Leipzig, 2013, 390. o.

¹² Ld. az elzász-lotaringiai, a badeni és a pfalzi protestáns egyházak 2020. április 22-i nyilatkozatát (https://www.ekiba.de/html/aktuell/aktuell_u.html?&m=31&artikel=24286&cataktuell=331) és Jerzy Samiec, a Lengyelországi Evangélikus Egyház püspöke 2020. április 29-i nyilatkozatát (https://en.luteranie.pl/nawosci/situation_of_cross_border_workers.html).

2.3 Oktatás

A vallás vagy a hit szabadsága és az istentisztelet joga

A vallás vagy hit szabadságával kapcsolatban döntő kérdés volt, hogy korlátozzák, szigorítsák vagy egyenesen megtiltsák-e a nyilvános istentiszteleteket és egyéb szertartásokat. Az Emberi Jogok Európai Egyezménye kinyilvánítja, hogy a vallásszabadsághoz való jog magában foglalja a vallásnak „mind egyénileg, mind együttesen, mind a nyilvánosság előtt, mind a magánéletben istentisztelet, oktatás és szertartások végzése útján való kifejezésre juttatásának jogát”.

Az egyezmény szerint az egészség megvédése érdekében korlátozható e szabadság.¹³ A vallás közös gyakorlásának jogát a nyilvános összejövetelek tiltásának keretében szigorították. Az egyházak ezt nem tekintik vallási diszkriminációnak, hanem elismerik, hogy igazolt kiegyensúlyozó cselekvés a társadalom legsebezhetőbb tagjainak védelmében. Azt azonban megkérdőjelezzik, hogy a vallási összejövetelek résztvevőivel szemben minden esetben arányosak voltak-e az állami szigorítások, és hogy a vallási események járványterjesztő okként tálalása a hatóságok és a médiumok részéről mindig igazolható volt-e más kulturális vagy sportesemények ilyen szempontú értékeléséhez viszonyítva.

A demokratikus elvek tisztelete

Az egyházak nem hívnak fel polgári engedetlenségre a járvány leküzdésére hivatott állami intézkedések ellen. Ezzel szemben demokratikus vitára hívnak a megfelelő alternatív intézkedésekről, és helytelenítik azt a hamis fekete-fehér logikát, amely szerint a szabadságot korlátozó intézkedések megkérdőjelezése és az alternatív intézkedések megvitatására szóló felhívás a szolidaritás hiányát tanúsítaná. A járvány leküzdését szolgáló alternatív intézkedések megvitatása az egyházak és tudós teológusok vagy etikusok részvételével szintén a közbizalom erősítését szolgálja a jogállammal kapcsolatban, továbbá az átlátható döntéshozatal kultúráját az egyes országokban.

A jogállamban az állampolgárok bírósághoz fordulhatnak, hogy vizsgálják felül a megkérdőjelezhető intézkedések törvényességét. „Ez nem a szolidaritás hiányának jele, hanem egy másik alapvető jog gyakorlása – a törvényi védelemé.”¹⁴ Ha a szabadságjogokat igazságtalanul vagy észszerőtlenül korlátozzák, ez a jóvátétel vagy helyesbítés alkalmát a jogi eljárásokban. Az egészségnek, mint az élethez való jog szempontjának mérlegelése más emberi és szabadságjogokkal szemben alapvető feladat marad.

Az oktatás az egész emberre irányul

A járvány leküzdésére hozott intézkedések hatása megmutatta, hogy az iskolák, óvodák és napközök többek pusztán tudást osztó intézményeknél. Holisztikus értelemben szolgálják az oktatást, amely átöleli a kicsik, gyermekek és serdülők szocializációját és személyes fejlődését, és olyan védett helyet jelentenek, ahol a fiatalok találkozhatnak a társaikkal, dolgokat próbálhatnak ki, demokratikus folyamatokat gyakorolhatnak, és ahol felébred bennük az ismeretlen iránti érdeklődés.

Sok országban egyházak és egyházi jóléti szervezetek számítógépeket adtak hátrányos helyzetű családoknak, hogy részt vehessenek az online oktatásban.

Igazságosság az oktatásban

Az állami iskolától azt remélik, hogy minden gyermek és fiatal részére hozzáférhetővé teszi a tanulást, illetve csökkenti az egyenlőtlenségeket. A jelenléti oktatás felfüggesztésével, mint a járvány elleni harc egyik kulcsfontosságú intézkedésének bevezetésével és az internetes távoktatás megindításával még nyilvánvalóbbakká lettek az egyenlőtlenségek. Ezek mind a város és a vidék, a szegények és a gazdagok közötti infrastrukturális különbségeket, mind pedig az otthoni tanulási körülményeket érintik.

Az otthoni tanulási környezetben megismert különbségek aggodalomra adnak okot. Ha a számítógép és az internet technikai lehetőségei nem elérhetők, és nincs csendes, munkára, tanulásra alkalmas hely, akkor hiányoznak az otthon történő tanulás alapvető előfeltételei. Ide tartozik, ha a szülők vagy nevelők akármilyen okból nem képesek a gyerekeket támogatni a tanulásban. A családok közötti iskolázottsági különbségek erősítik a lehetőségek igazságtalan elosztásának hatását a gyerekeknél, ezt még növeli a szokásos iskolai rend felfüggesztése.

A Portugáliai Presbiteriánus Egyház válaszul az étkeztetés kimaradására az iskolabezárások miatt élelmiszer-csomagokat küldött hátrányos helyzetű családoknak és növelte a szociális könyvek kapacitását.

¹³ Ld. Emberi Jogok Európai Egyezménye 9.

Magyarul: https://www.echr.coe.int/Documents/Convention_HUN.pdf

¹⁴ CEC Thematic Group on Human Rights: Reflections on Freedom of Religion or Belief during the Fight against the COVID-19 Pandemic, par. 12 (<https://www.ceceurope.org/wp-content/uploads/2020/04/CEC-document-on-COVID-19-English-1.pdf>).

A hátrányos helyzetű tanulók számára az iskolák alapvető szolgáltatásokat is biztosítanak – egészségügyi ellenőrzést, fűtött helyiséget, rendszeres étkezést, továbbá törődést és védelmet az otthoni erőszakkal és a veszélyes helyzetekkel szemben. Amikor a jelenléti oktatás megszakad, ezek elmaradnak.

Az egyházi oktatás hozzáadott értéke

A protestáns egyházak kezdettől fogva részt vesznek az oktatásban, elkötelezettek az oktatás igazságossága és az egyenlő esélyek iránt. Látjuk, mennyire fontos e célból, hogy az iskolák és a tanulók technikai felszereltsége megfeleljen a digitális oktatás követelményeinek, és hogy

elégendő létszámban legyenek jól képzett tanárok. Arra is figyelmet kell fordítani, hogy a kulturális és egzisztenciális témák, amelyekkel művészeti, zenei vagy hittanórákon, etikában és filozófiában foglalkoznak, ne essenek a távoktatás áldozatául. Különösen válságos időkben a hitoktatás alkalmat kínál, hogy védett közegben a fiatalokkal megbeszéljék a bizonytalanság és a félelem megtapasztalását, és építő módon mutassák be nekik ezek leküzdésének lehetőségeit. Az egyházak oktatási tevékenységét ezért különösen is a személyes fejlődés kérdéseinek, a békés társadalmi együttélés elősegítésének kell szentelni a gyerekek és a fiatalok számára egzisztenciális kérdések megvitatásával.

3. Diakónia – Méltányosság, igazságosság és gondoskodás

3.1 A társadalmi, környezeti és gazdasági fenntarthatóság kihívásai

A Covid-19-világjárvány idején megnyilvánuló, Isten szeretete melletti gyakorlati tanúságtétel egyik legfontosabb területe az egyházak, keresztyén intézmények és az egyes keresztyének által végzett diakóniai szolgálat. „Azáltal, hogy nem csak az egyház tagjaira irányul, hanem minden szücsnéget szenvedőre, a keresztyének szeretetszolgálatát összhangban van a megváltás egyetemességével.”¹⁵ A szolidaritás így nemcsak a keresztyének közé tesz egyenlőségjelet, hanem a társadalom egészében is kifejeződik.

Mivel a keresztyén *diakónia* a Covid-19-krízis idején számos területre kiterjed, a kihívásokat három területen azonosíthatjuk:

- Társadalmi fenntarthatóság: felebarátaink és embertársaink jólléte.
- Ökológiai fenntarthatóság: a velünk élő teremtményeket és a teremtés egészét érinti.
- Gazdasági fenntarthatóság: az a képességünk, hogy az erőforrások fenntarthatóan működjenek.

Társadalmi fenntarthatóság

Bár a koronavírus az emberiséget osztály-, vallás-, nemvagy származásbeli különbség nélkül érinti, a következmények a gazdaságilag és társadalmilag hátrányos helyzetűeket sújtják a legkeményebben. A szegények nem tudják megfizetni a költséges orvosi ellátást, gyakran olyan munkájuk van, amelyet otthonról nem tudnak ellátni, és lakáskörülményeik sem biztosítják azt a tágasságot, amely elviselhetőbbé tenné a karantént. A legrosszabbul fizetett munkások közül sokat egyszerre bocsátottak el, így a súlyos egészségi kockázathoz hatalmas pénzügyi kihívás és a jobb módúakhoz képest jelentősen magasabb halálozási arány társult.¹⁶ Nemzetközi szinten még számottevőbb az, ami az egyes országokra áll: minél gazdagabb egy állam a maga fejlett ellátó rendszerével, annál jobban tudja segíteni szegényeit – és ez fordítva is igaz.

15 The Church of Jesus Christ, 1994, I.3.3.3.

16 Vö. Juan C. Palomino, Juan G. Rodríguez, Raquel Sebastian, Wage inequality and poverty effects of lockdown and social distancing in Europe, in: European Economic Review 129/2020, Article 103564.

A keresztyén egyházak becsben tartják a jézusi szót: ő lehet jelen a legkisebbekben és a legszegényebekben (Mt 25,40), így különös gonddal fordulnak a szűkölködők felé – vallási, nemzeti, etnikai hovatartozástól, életkortól, nemtől függetlenül. Ez okból szóban és tettben is kinyilvánítják elkötelezettségüket a nemzeti és nemzetközi szolidaritás és az inséget szenvedők támogatása mellett.

Ökológiai fenntarthatóság

Kialakulását és következményeit tekintve a Covid-19-járvány ökológiai és környezeti problémákkal kapcsolatos. A vírus zoonózis általi kialakulásának és elterjedésének oka részben a természeti élőhelyek túlzott kizsákmányolásában, a biodiverzitás és az ökoszisztémák leszűkítésében megnyilvánuló emberi tevékenységben keresendő. Félő, hogy a rettenetes gazdasági következmények az ökológiai romlás okozta problémákat háttérbe szorítják. Másrészt a Covid-19-világjárvány előrevetíti az árnyékát azoknak a kihívásoknak, amelyekkel a klímaváltozás felgyorsulása miatt kell szembenéznünk – és a megtett óvintézkedések igen reménykeltő jelei annak, amit az ember elérni képes.¹⁷ Mivel a keresztyének nemcsak arra hívtak, hogy embertársaikat szolgálják, hanem arra is, hogy jó sáfárai legyenek a teremtett világnak és a többi élőlénynek, az egyházak továbbra is hangsúlyozzák a világjárvány következtében fellépő ökológiai kihívásokat, és annak megfelelően cselekszenek.

Gazdasági fenntarthatóság

A diakóniának önmagában is fenntarthatónak kell lennie: ne csak ma legyünk képesek segítséget nyújtani, hanem holnap és holnapután is. Ezért az idősek és az elesettek gondozásához szükség van az érintettekkel kapcsolatos igények és kockázatok óvatos mérlegelésére – a testi-szellemi egészség iránti igény, továbbá a segítők és segítettek kockázatviselésének egyensúlyba hozására. Az irgalmas samaritánus nem dolgozta magát halálra a kirabolt és megvert áldozat érdekében (Lk 10,25-37). Ez okból a legsérülékenyebbek szükségleteinek ellátására irányuló gyakorlati szolgálat ellátásában a segítők helyzetét is számításba kell venni. Számos társadalomban a szükségét szenvedők ellátásában aktív, alapvető személyi gondoskodást nyújtó, alantas munkát végzők vannak kitéve a legnagyobb egészségi kockázatnak amellet, hogy a legrosszabbul fizetettek közé tartoznak. Így az egészségi kockázatot anyagi nehézségek is tetézik. Az egyes egyházak méretétől, státuszától

és eszköztárától függően a diakóniai tevékenység sokféle lehet – a bajban lévők személyes látogatásától az egészségügyi szolgálatok fenntartásáig vagy a marginalizált csoportok nyilvános képviselőit. Ami egyes emberre igaz, az az egyházi szervezetre is vonatkozhat, mivel a szeretetszolgálat kiterjesztése az egyháztagok körén túlra különösen is azoknak a kisebbségi egyházaknak okozhat problémát, amelyek csak korlátozott anyagi erőforrásokkal rendelkeznek. Ezért az egyházak szót emelnek olyan szociális intézkedések mellett, amelyek igazságosan egyensúlyozzák a gondozók terheit a jómódúak és a kevésbe szerencsések között.

Az Egyesült Királyság néhány protestáns egyháza által életre hívott „Közérdekű kérdések kezelésére egyesült csoport” számos projektet indított a világjárvány által okozott vagy felszínre hozott társadalmi, ökológiai és gazdasági problémák kezelésére. Például a „Légy részen az igazságosságért” az igazságosság kérdéseivel foglalkozik, és az ebben leginkább hiányt szenvedőket támogatja; a „Talpraállástól a virágzásig” a gazdaság újraindítását tartja szem előtt, és igazságosabb és fenntartható jövőt vizionál; a „Covid-19 és a ti környéketek” öt pontot javasol a gyülekezetek helyi missziós szerepvállalására.

3.2 Egészség

Az egészségügyi ellátás mint egyéni jog és közös feladat

A demokratikus államok alkotmányaiban, a nemzetközi jogi statútumokban le van fektetve, hogy az egyetemesség és az egyenlőség elve szerint az egészségvédelem az egyes ember alapvető joga és a közösség feladata. Az egészségügyi ellátáshoz és autonómiához való egyéni jognak harmóniában kell lennie a szolidaritás elvével, amely az emberek egymásrataltságának belátása. A járvány ideje alatt a szolidaritás annyit tesz, hogy személyes felelősséget vállalunk, megfelelően viselkedünk, hogy megelőzzük nemcsak a magunk, hanem embertársaink megfertőzését is. Tehát a legsérülékenyebbek érdekében még a csekélyebb kockázatnak kitétek is kötelesek védekezni a ragállyal szemben.

Az egészségügyi ellátást fenntartó intézkedések arányosságának kérdése

A fertőzésszám növekedését és az egészségügyi ellátórendszer túlterheltségét megakadályozandó sok nemzetállam

¹⁷ Cf. Torsten Meireis: *Bebauen und bewahren? Christliche Wirtschaftsethik und Green Economy in der Corona-Krise, evangelische Aspekte*, 30. Jahrgang, Heft 3, August 2020, <https://www.evangelische-aspekte.de/christliche-wirtschaftsethik-green-economy/> (Megtekintés: 2021. 02. 12.).

zárlatot rendelt el, amely korlátozza a lakosság mobilitását, és fizikai távolságtartást ír elő (ld. 3.3). E karanténintézkedések hatékonyak bizonyultak a fertőzésszám csökkentésében, és indokoltak a kórházakra nehezedő nyomás könnyítése, illetve a lakosság legkitettebb csoportjainak (főképp az idősek és a betegek) védelme érdekében, széles körben ébren tartva a társadalmi és a nemzedékek közötti szolidaritás érzését. Az egészség ugyanakkor több mint az egyszerű, fizikai túlélés. A testi és a lelki egészségnek egyensúlyba kell kerülnie különösen azokban a helyzetekben, ahol korlátozva van a kapcsolattartás. Keresztyén nézőpontból minden ember méltósággal és cselekvőképességgel felruházott. Amennyiben ez nem okoz kárt másoknak, az embereknek szabadságuknak és felelősségüknek kell lennie az életükkel járó kockázat választá-

az igazságos egyetemleges szétosztás szemléletét. Az Európai Unió fontos szerepet játszott a vakcinavásárlásban és -engedélyeztetésben minden tagország számára. Az európai szolidaritás ugyanakkor nem szűkíthető a tagállamokra, tekintettel kell lennie a sérülékenyebb társadalmakra a világ más részein (ld. 1.1 és 2.1).

Az egyházak szerepe az egészségügyi rendszerekben
Európa több protestáns országában a helyi egyházak, sőt gyülekezetek diakóniai, szociális és egészségügyi intézményeket tartanak fenn. E tekintetben ugyanolyan problémákkal küzdenek, mint a többi egészségügyi létesítményt működtetők a gazdasági fenntarthatóság (ld. 3.1), az etikai dilemmák (ld. 3.3) és a tragikus döntések miatti büntu-

sára. Tekintélyelvi alapon lehet csak kijelenteni, hogy a biológiai életet és a testi egészséget az egyéb társadalmi javak fölé kell emelni.¹⁸

Szolidaritás és oltás

A szolidaritás elvének az oltási politikára is ki kell terjednie. Mivel az oltóanyag nem áll azonnal nagy mennyiségben rendelkezésre, szükséges az oltásban részesülők fontossági sorrendjét meghatározni a korábbi döntések figyelembevételével és arra törekedve, hogy megőrizzük

dat kezelése (ld. 1.3) tekintetében. Bár a társadalom- és egészségpolitikát nemzeti megfontolások szerint alakítják, az egyházaknak nemcsak az egyént kell segíteniük, hanem a társadalom szociális feladataira is gondolniuk kell. A felebarát iránti gondviselés minden keresztyén gyülekezet jellemzője marad. Az önkéntesség, a kötelezettségvállalás mindig is az egyház alkotóeleme volt és lesz. A járvány idején és majd a továbbiakban is, a gyülekezeteknek és egyházaknak, mint a szociális-diakóniai munkát segítőknek egyaránt szükségük lesz további szakmai, egészségügyi és gazdasági támogatásra nemzeti és nemzetközi szinten, hogy motiváltan és biztonságban folytathassák értékes munkájukat.

¹⁸ Vö. Ulrich H. J. Körtner: Ethik in Zeiten von Corona. Eine diakonisch-ethische Perspektive, in: Wolfgang Kröll et al. (Hrsg.): Die Corona-Pandemie, Baden-Baden, 2020.

3.3 Etikai dilemmák: Triázs és a leghátrányosabb helyzetűek érdekvédelme

Az egészségügyi rendszerek korlátai

A járvány idején az egészségügyi rendszerek világszerte hatalmas terhelésnek vannak kitéve, egyes esetekben a teljesítőképesség határáig. Elsősorban azt fontos tudatosítanunk, hogy az egészségügy nem a betegosztályozás (triázs)¹⁹ szabálya alapján működik. Ez csak kivételes helyzetben alkalmazható, és amíg lehet, elkerülendő a megfelelő finanszírozás és a munkaerő biztosításával, fenntartva az egészségügyi ellátórendszerhez való széles

baleset, amelyek során még a legfelkészültebb egészségügyi rendszer sem tudja elkerülni a triázst. Ez a helyzet a Covid-19-világjárvánnyal is, ahol az intenzív osztályon ápolat, légzéstámogatást igénylő betegeket ellátó kapacitás korlátozott lehet főképp azért, mert képtelenség tetszés szerint növelni az ehhez szükséges személyzet számát. Ezért a betegosztályozást kívánó helyzetek nehéz etikai dilemmákat vetnek fel.²⁰

Sorrend megállapítása és triázs

Az intenzív terápiában bevezetett triázs az utóbbi hónapokban a világ sok országában tragikus realitássá vált. Olyan helyzetek álltak elő, ahol a rendelkezésre álló források és a gondozási igények közötti aránytalanság az intenzív el-

körü hozzáférést. Ennek megfelelően az ilyen egészségügyi rendszerrel rendelkező országokban kevésbé volt sürgős a triázs mérlegelése. Ugyanakkor – a háborús helyzetektől eltekintve – mindig adódik rendkívüli körülmény, mint például természeti katasztrófa vagy tömeges

látásban szükségessé tette az érkezési sorrendben történő ellátás hagyományos elvének elhagyását. E tekintetben az egyházak szolidaritásukról és szilárd támogatásukról biztosítják azokat az orvosokat, egészségügyi dolgozókat és szociális munkásokat, akik közvetlenül érintettek a járvány elleni küzdelemben. A támogatás a személyzet bővítését és a lelki gondozást jelentheti.

¹⁹ A triázs fogalma a katonai orvoslásból származik – annak eldöntése, hogy melyik beteg részesüljön a korlátozottan rendelkezésre álló egészségügyi forrásokból. Így terjedt el a katasztrófára és a tömeges sürgősségre vonatkozóan, amikor is pusztán a sérültek nagy száma miatt nem lehetséges mindannyiuk ellátása. A mindennapi gyakorlatban arra vonatkozik, hogy melyik beteg kaphat orvosi segítséget állapotának súlyosságát és a gyógyulás kezeléssel vagy kezelés nélküli esélyét tekintve. A legtöbb esetben ez az orvosi segítség és a rendelkezésre álló források legjobb felhasználásának rangsorolása. Az orvosi segítség rangsorolásának ez a folyamata a kórházak és a sürgősségi ellátó helyek napi rutinjához tartozik. Csak nagyon súlyos vészhelyzetekben jelent döntést arról, hogy egyáltalán melyik beteg kap orvosi kezelést, és melyik nem.

²⁰ Vö.: Ulrich H. J. Körtner: Die ethischen Dilemmata der Triage, <https://science.orf.at/stories/3202857/> 13.11.2020 (utolsó megtekintés: 2020. 12. 12.).

példa arra, hogyan lehet a potenciális felhasználók között elosztani az egészségügyben igényelt szűkös forrásokat. Így az egészségügyi segítség és a források elosztásának kérdése nem csupán a koronavírus-járvánnyal kapcsolatos. E kérdések átlátható módon történő megvitatása fontos demokratikus feladat, amelyhez az egyházak és a keresztény szociális jóléti szervezetek aktív részvétele szükséges.

Alternatívák a triázshelyzet elkerülésére

Orvosetikai szempontból a szétosztással kapcsolatos döntéseket az egyes betegetől a lehető legtávolabbi helyen kell meghozni. Ez a Covid-19-járvánnyal kapcsolatos minden ellátási helyzetre vonatkozik. Először is, amennyire csak lehet, megfelelő újraelosztással el kell kerülni azokat a helyzeteket, ahol a források szűkössége miatt nem lehet minden igényt kielégíteni. Például azokat a betegeket, akik nem igényelnek intenzív ellátást, speciális légzési osztályra (intermediate care) vagy normál kórterembe kell szállítani.²¹ Ugyanakkor az ütemezhető műtétek halasztása, a kórházra nehezedő terhek könnyítése és a Covid-19-osztályok kapacitásnövelése érdekében szintén a triázs egy burkolt formája.

Az egyházak remélik, hogy a kialakult helyzet nem fog megismélni a jövőben. Ezért olyan szociálpolitika követése mellett szállnak síkra, amely tiszteletben tartja az emberi méltóság és a társadalmi szolidaritás alapelveit. Különös figyelmet kell fordítani a szociális és egészségügyi szolgálatok megerősítésére, és a WHO ajánlásainak megfelelő, nemzeti és nemzetek feletti szinten koordinált, jövőbeni világjárvány-kezelési tervet alkotni. A jövőbeni helyzetek, fenyegetések kezelése érdekében kötelező politikai feladat a megfelelő anyagi és humán erőforrások biztosítása és az egészségügyi szolgáltatások elérhetősége minden polgár számára, hogy triázs bevezetésére továbbra is csak kivételes esetben kerülhessen sor.

²¹ A triázs annak rendszeres felülvizsgálatát is jelenti, hogy folytatni kell-e vagy sem egy megkezdett intenzív kezelési programot. Megismételjük, hogy csak a kezelés sikerének kilátásai és a beteg kezelés iránti hajlandósága lehet döntő tényező. Vészhelyzetben ez egy intenzív kezelést kapó beteg más osztályra helyezését jelentheti, amivel így egy lélegeztetőgép egy másik beteg számára felszabadul.

A rangsorolás elvei

Az elsőbbségi döntések alapelvei: 1. igazságosság (méltányosság), 2. a beteg autonómiája – amennyiben a beteg akarata ismeretes, 3. emberi méltóság. További kritérium (4.) a túlélés esélyei és a klinikai eredményesség.

Jelen esetben, a járvány alatt sok vita folyt arról, tanácsos-e korhatárt megállapítani az intenzív kezelés igénybevételére (azaz x év feletti személy ne kaphasson intenzív ellátást). Az egyházak határozottan elutasítják azt a gondolatot, hogy az idősebb és sérülékenyebb népességet elvben kizárhassák az ellátáshoz jutásból. Ez ellenkező az emberi méltóság és a társadalmi szolidaritás bármely elvével. Ugyanakkor az egyházak tudatában vannak annak, hogy tragikus döntések születnek. Tudjuk azonban – és elfogadjuk –, hogy az életkor olyan (bár nem az egyetlen és nem is a fő) tényező, amelyet figyelembe vesznek az aktuális és a prognosztizált klinikai értékelésben. A sorrendet több klinikai mutató egybevetése alapján kell felállítani, figyelembe véve, mely betegeknél várható hatékonyabb kezelés, azaz kiknek biztosítja a túlélés legnagyobb esélyét. Végül az egyházak elutasítják azt az elképzelést, hogy a páciens (feltételezett) jövőbeni életminőségétől tegyék függővé azt a döntést, hogy kit kezeljenek és kit ne.

Az olaszországi Valdens Egyház különböző ápolási otthonokban és kórházakban telefonkapcsolatot biztosított, és átlátszó térelosztókat állított, hogy a lakók és betegek láthassák rokonaikat és beszélgethessenek velük. De mivel a családtagoknak hiányzott szeretteik érintése, ölelőszobákat is kialakítottak, ahol meg tudták érinteni, ölelni vagy simítani egymást egy műanyag függönyön keresztül, amelybe kesztyűket építettek.

A betegosztályozás (triázs) kontextusában a *diakónia* a különösen sérülékenyek és a legkiszolgáltatottabbak érdekképviselőjét jelenti. Az egyenlőség elve alapján a csak a Covid-19-betegek körére kiterjesztett osztályozás nem

indokolt. Intenzív osztályos ágyakra más betegeknek is szükségük lehet (baleset áldozatai, szívroham vagy stroke elszenvedői, súlyos orvosi beavatkozáson frissen átesettek). Ez azt jelenti, hogy egy katasztrófa esetén a nem Covid-fertőzötteket is sújtja a triázs.

Intenzív ellátás, palliatív ápolás

Azt is meg kell jegyeznünk, hogy a problémák nemcsak a hiányból, hanem a források pazarló vagy téves felhasználásával járó szükségtelen és alkalmatlan egészségügyi lépésekből is fakadnak, amelynek a beteg látja kárát. Gondos mérlegelést kívánna például az, hogy egy ápolási otthon Covid-betegeit intenzív osztályra szállítsák-e, vagy jobb lenne, ha a megszokott helyükön kapnák meg az orvosi ellátást, és ha elkerülhetetlen, halálukig ott kaphassanak palliatív gondozást. Ez persze csak akkor valósítható meg, ha a palliatív ápolás alapvetően megújul. Ennek része a palliatív járványterv a kórházban ápolott, illetve ambuláns Covid-19-betegek számára.²²

Az etika határai, a megterhelő döntések kezelése

A keresztyén etika ismeri az etika határait általában, tudatában van az ember esendőségének, a bűn realitásának, de a bocsánatának is. Az egyházak vagy keresztyén szociális szolgálatok által fenntartott kórházak, ápolási intézmények etikai kódexét ennek a szemléletnek kell áthatnia csakúgy, mint az erő, szeretet és józanság lelkének. Konkrétan fogalmazva, ennek kell tükröződnie abban, ahogy etikai tanácsadást biztosítanak és alkalmaznak. Ezen valószínűleg még finomítani kell és több területre kiterjeszteni. A kórházi dolgozóknak nemcsak etikai tanácsadásra van szükségük, hanem pszichoszociális és lelkipásztori gondozásra is – nem a legkevésbé azért, hogy meg tudjanak birkózni az esetleges büntudattal. A kórház-lelkészségnek ebben jelentős szerepe lehet (ld. 1.3).

22 Ld. pl. az Osztrák Palliatív Társaság állásfoglalását a Covid-19-ről https://www.hospiz.at/wordpress/wp-content/uploads/2020/03/OPG.DokumentCOVID19-2020_03_25-final.pdf, 2020. március 20. (Megtekintés: 2020. 12. 09.)

4. Koinonia – Egy világban élünk

4.1 Közösség keresése határokon át, és honvágy

Az együttélés a közösség legmélyebb alapja

A járvánnyal járó korlátozások terhe alatt felértékelődött a szomszédság, a helyi közösségek szerepe. Ez a kölcsönös segítségnyújtásban, a karanténhelyzetek kezelésében nyilvánult meg: szomszédok bevásároltak és erkélyeikről érzelmi támogatást nyújtottak egymásnak. A helyi és a regionális identitás fontossága megnőtt, de a nemzeti hovatartozásnak kisebb volt a jelentősége. Még a szabad mozgást korlátozó intézkedések, a határok lezárása sem elsősorban a nemzeti hovatartozást érintette; ennek célja az volt, hogy a külső érintkezések minimalizálásával az együtt élőkét megóvják a vírushatástól. Ezért a nacionalista pártok és csoportok nem tudtak komoly politikai tőkét kovácsolni a járványból.

Kölcsönös függés és szolidaritás

A Covid-19-világjárvány megköveteli a szolidaritást és a kohéziót az egyes társadalmakon belül. Azt is világossá tette, hogy egyetlen társadalom sem létezhet elszigetelten, több szálon vagyunk egymásra utalva. Eddig egyetlen válság során sem volt ez ennyire nyilvánvaló a globális északon (és ez oda vezetett, hogy sok országban feltámadt az igény a nagyobb függetlenségre a globális déltől). Kereskedelmi útvonalak és ellátóláncok szakadtak meg, a gazdaság olyan ágai is szenvedtek, ahová (még) nem ért el a járvány, mivel leállt a nyersanyag-utánpótlás és a beszállító ipar. Ez rámutatott a társadalmak és államok közötti szolidaritás szükségességére, amint ez kifejeződött például a közös vakcinafejlesztésben, illetve abban a vállalásban, hogy ebből elérhető áron részesüljenek a szegényebb országok is (Ld. 1.1).

2020 tavaszán Európát sújtotta leginkább a járvány. Ekkor több európai protestáns egyház vezetője, ökumenikus megbízottja is hírül adta, hogy a globális délen élő partneregyházaik levélben biztosították őket szolidaritásukról. Mindaddig csak ők küldtek ilyen levelet. A partneregyházak üzenetei vigasztalást jelentettek, és erősítették azt az érzést, hogy mindannyian ugyanahhoz a világhoz tartozunk.

Az egyházak otthont nyújtanak és közösséget teremtenek

Az Európai Protestáns Egyházak Közösségéhez tartozó egyházak kettős irányultságúak. Történelmi tapasztalatuknak és geopolitikai helyzetüknek köszönhetően a helyi identitás hordozói és ápolói, különösen szórványhelyzetben. Emellett kötelességük nemzetek feletti módon gondolkodni és cselekedni. Közösségüket koinoniaként értelmezik. Olyan közösségként, amely a Szentháromság Istenbe vetett közös hiten alapul, amelyet a közös istentisztelet, a teológiai együtt gondolkodás, a közös tanúságtétel és a világban végzett közös szolgálat tapasztalata tölt meg élettel.²³ Bár a protestáns egyházak mélyen gyökereznek a különböző nemzetek nyelvében, kultúrájában és történelmében, magukat e nagyobb közösség részének tekintik, amely meghaladja a nyelvet, a kultúrát és a népek szintjét.²⁴ Ezzel a felismeréssel szándékoznak hozzájárulni a félelmek, a határok és a populizmus legyőzéséhez, és követelni, hogy a kormányok és társadalmak nagyobb felelősséggel viseltesenek egy, közös világunkért.

Az egyházak otthont kínálnak, a hovatartozás érzését. A járvány alatt világossá vált, hogy sokan anyanyelvi kommunikáció útján keresnek választ egzisztenciális kérdéseikre. A lengyel és magyar nyelvű online istentiszteletek lehetőségét sok külföldi nemzettárs fogadta nagy örömmel. A külföldön élők figyelemmel követték mind a hazai, mind a lakóhelyük szerinti Covid-19-szabályozást. Amint egy kormány nem csak állampolgárai, hanem az egész lakosság iránt visel felelősséget, az egyházak missziója sem csak a szűken vett egyháztagokra irányul, hanem minden emberre. A diaszpórákban, ahol évszázadok óta több nemzetiség és felekezet él együtt, a helyi gyülekezetek és lelkészek interkulturális tapasztalattal

rendelkeznek, különösen is az egyházi kommunikáció és a lelkigondozás területén. Az e tapasztalatban rejlő lehetőséget célzottan kell kihasználni és segíteni a járvány idején. Következésképp az is az egyházak missziójához tartozik, hogy lelki, lelkipásztori segítséget nyújtsanak a különböző anyanyelvűeknek, amely azáltal valósítható meg, hogy fokozzák az együttműködést a más nyelvű egyházakkal. A modern digitális kommunikációs csatornák kiváló lehetőséget biztosítanak erre.

4.2 Nők, családok és családon belüli erőszak

A nők viselik a Covid-19-válsággal járó többletmunka dandárját

A labilis és kritikus állapotok idején felerősödik a bevált struktúrák, a családi közeg és az otthon iránti vágy (ld. 4.1). Ám a Covid-19-válság és az ezzel járó szigorítások komoly próbák elé állították főleg a nőket és a családokat. Egy nemrégiben megjelent tanulmány (Bertelsmann 2020)²⁵ feltárja, hogy az otthoni tanulás (home schooling), főzés, takarítás, a gyermekek ellátása megnövekedett terheit túlnyomórészt a nők viselik. Ráadásul körülbelül a felük úgy érzi, hogy fizikai és érzelmi teljesítőképességének határán van. Az otthoni munkavégzés, tanulás és a gyermekgondozási szolgáltatások hiánya – gyakran párosulva fizetéskieséssel, egzisztenciális bizonytalansággal, otthoni zsúfoltsággal – gyorsan alkothat mérgező elegyet.

Családon belüli erőszak a Covid-19-válság idején

Bár a családon belüli erőszak problémája a Covid-válság előtt is létezett, az esetek Európa-szerte jelentősen megemelkedtek. Helena Dalli, az Európai Bizottság tagja szerint a 2020. márciusi első lezárás óta Franciaországban 30 százalékkal emelkedett a családon belüli erőszakkal kapcsolatos bejelentések száma, Ciprusban 30 százalékkal, Belgiumban pedig 70 százalékkal nőtt a segélyvonalra érkező hívások száma.²⁶ Az áldozatok döntő többsége nő és gyermek. A családon belüli erőszak áldozatai egy veszélyes helyen izolálódnak, gyakran egy fedél alatt az elkövetővel, korlátozott hozzáféréssel a segítséghez és támogatáshoz. A helyzet összetettségét mutatja az a tény, hogy a családon belüli erőszak minden társadalmi réteget érint. Bármilyen válság olyan – jó és rossz – tulajdonságokat hoz elő belőlünk, amelyekre nem is gondoltunk volna. Ha az emberek a szeretteiket kezdik bántani, gyakran saját

23 Ld. Mario Fischer / Martin Friedrich (Eds.): Church Communion. Principles and Perspectives (Leuvenberg Documents 16), Leipzig, 2019.

24 Ld. Mario Fischer / Martin Friedrich (Eds.): Church – People – State – Nation. A Protestant Contribution on a Difficult Relationship (Leuvenberg Documents 7), Leipzig, 2019.

25 <https://www.bertelsmann-stiftung.de/de/themen/aktuelle-meldungen/2020/dezember/corona-traditionelle-aufgabenverteilung-im-haushalt-belastet-frauen-stark>

26 Vö. <https://www.fr.de/meinung/corona-krise-frauen-kinder-brauchen-mehr-schutz-13757365.html>

maguktól elidegenedettnek érzik magukat. A szégyenérzet azután meggátolja őket abban, hogy megkapják a szükséges segítséget. Hogyan tud az egyház olyan légkört teremteni, amely egyrészt óvja a családon belüli erőszak áldozatait, másrészt támogatja az elkövetőt, hogy segítségért folyamodjon és szembenézzen csorbát szenvedett önképével.

Családon belüli erőszak, mint téma az egyházban

Sajnálatos módon a nők, a családok helyzete és a családon belüli erőszak mostanáig kevés figyelmet kapott a teológusok és egyházak nyilatkozataiban. Azonban, mint Krisztus és az evangélium tanúja, az egyház elsősorban azokat képviseli (ld. 2.1), akik nem képesek szólni és tenni a saját érdekükben. Krisztusban testvérek vagyunk, és nemcsak egymás mellett élünk, hanem egymásért is (Dietrich Bonhoeffer). „És ha szenved az egyik tag, veled együtt szenved valamennyi.” (1Kor 12,26) Azért az egyházak figyelnek a nőket és a családokat érintő sajátos kihívásokra és a családon belüli erőszak néha rejtetten, de folyamatosan jelenlévő problémájára. Az egyházak tájékozódnak, képzéseket tartanak az erőszakmentes konfliktustranszformációból, továbbá gyors és konkrét támogatást kínálnak a bajban lévőknek. Ezáltal a Covid-19-járvány esélyt teremthet az egyházaknak, hogy kritikusan és önkritikusan foglalkozzanak közösségeik, életük és tanításuk patriarchális berendezkedésével, és a változás munkálói legyenek a nemek igazi egyenjogúsága és a békés konfliktustranszformáció útján.

Az Argentínai Egyesült Evangélikus Egyház „El encuentro nos transforma” (A találkozás átalakít) című ökumenikus programja segíti a családon belüli erőszaknak kitett nőket és a bántalmazott gyermekeket. Az intervenciós tervet módosították a járványra tekintettel: a segítők otthonukban látogatják a veszélybe került asszonyokat, élelmiszert visznek és az alapszükségletek, például közüzemi díjak fedezetét; emellett lelki támaszt is nyújtanak. A projekt abban is segít, hogy nők kisvállalkozást indítva anyagi függetlenséget teremtsenek és így elmenekülhessenek az erőszaktevő elől.

4.3 Európai egység és szolidaritás a Covid-19 idején

A szolidaritás felülírja a pusztán nemzeti érdekeket

A járvány a központi irányítás idejének bizonyult, de a nemzetállam újjászületését is elősegítette. A járvány kezdetén az Európai Bizottság minden kérése ellenére a tagállamok koordinálatlanul és gyakran önző módon cselekedtek. Határokat zártak le, utazási korlátozásokat vezettek be előzetes értesítés nélkül, létfontosságú orvosi termékekre váratlanul exporttilalmat rendeltek el, hatalmas állami szubvenciókat különítettek el a nemzeti ipar megsegítésére. Úgy tűnt, hogy szertefoszlik az európai szolidaritás szelleme, köszönhetően az EU-kompetenciák hiányának is az egészségügy és az oltások területén.

De a sokk rövid pillanata után az európai gondolkodás és cselekvés újra felülkerekedett: európai gyárak kezdtek közösen gyártani a maszkot, kesztyűt, tesztet és lélegeztetőgépet, bevezették a SURE ideiglenes munkahelyvédelmi programot, hogy megelőzzék a tömeges munkanélküliséget az EU-tagállamokban, hatalmas vakcinaportfóliót állítottak össze, hogy minden EU-polgár minél előbb oltáshoz juthasson.

A járvány az európai szolidaritás és egység terhelési próbája²⁷, és a közös válaszok messze nem hibátlanok. A krízis rámutat az európai gazdaságok egymásra utaltságára, sérülékenységére és sok állam egészségsektorának törékenységére, ahol főleg azzal a kelet-európai államokból érkezett egészségügyi és ápolószemélyzettel tömők be a réseket, amelyre otthon is égető szükség lenne. A járvány rávilágít az EU-n belüli egyenlőtlenségekre és igazságtalanságra, és elmélyítheti a társadalmi feszültséget és a társas viszonyokban mutatkozó egyensúlyhiányt (ld. 3.1). A határok lezárása ugyanakkor megsokszorozta az európai egység egy hatalmas vívmányának jelentőségét. Ez a schengeni térség, amelyen belül a nyitott határok lehetővé teszik a polgárok, az áruk és a szolgáltatások szabad áramlását.

Az európai egyesülési folyamat jövője a társadalmi igazságosság függvénye

A válság ismét megmutatta, hogy az EU nem csak közös gazdasági előnyökön és közös piacon alapul, hanem azon a készségen is, hogy nehéz időkben kölcsönösen

szolidaritást vállaljunk és támogatást nyújtsunk egymásnak. A rendkívüli idők megmutatják, hogy a kihívásoknak – minden nehézség ellenére – közös erőfeszítéssel tudunk megfelelni. Globalizált világunkban a nemzetállam visszatérése nagyobb illúzióknak tűnik, mint valaha. A szükséges gazdasági fellendülést csak közösen érhetjük el, és a NextGenerationEU jó kiindulópont a zöld és digitális fejlesztésekre történő befektetésekhez. Ugyanakkor Európa-szerte többet kell tenni a társadalmi egyenlőtlenségek legyőzése, a szociális körülmények felzárkóztatása érdekében, például a Szociális Jogok Európai Pillérét alkalmazva. Mikor, ha nem most tudná az EU megmutatni polgárainak a maga hozzáadott értékét, fenntartható válaszokat adva a társadalmi kihívásokra és végre hozzákapcsolva a nagyon is esedékes szociális dimenziót a gazdasági és monetáris unióhoz?

Mint egyházak és keresztyének elkötelezettek vagyunk az európai kohézió és összetartás mellett. A GEKE-ben hangsúlyosan kiállunk a határokon átnyúló együttműködés és közösség mellett. Ennek oka, hogy hitünk és közösségünk nem ismer határokat – a béke, igazságosság és a teremtésvédelem olyan ügyek, melyek nem állnak meg az országhatároknál. Ezért az egyházak – sokféleségükben egyesülve – kulcsfontosságúnak tartják a kártékonynak bizonyuló határok és társadalmi különbségek legyőzését azért, hogy együtt munkálkodjanak a közös jóért. A járványban lehetőséget látunk a több – és nem a kevesebb – európai integrációra, készek vagyunk hozzájárulni közös Európánk jövőképehez azáltal is, hogy szót kérünk az Európa jövőjéről tervezett konferencián.

27 Az európai egységről erős jelzést küldött 2020 júliusában az EU állam- és kormányfőinek csúcsértekezlete, amikor megegyezett a következő sokéves pénzügyi keretről és egy rendkívüli újraindítási alapról (NextGenerationEU), hogy segítse az európai gazdaságok újjáépítését a Covid-19-járvány után. Az Európai Parlamenttel folytatott nehéz tárgyalások után az EU tagállamai 2020 decemberében egy 1800 milliárd eurós csomagban egyeztek meg, amely az EU által valaha finanszírozott legnagyobb gazdaságélénkítő csomag lesz.

Javaslatok és kérdések a további megbeszéléshez:

1. Az egyház említett négy ismertetőjele közül melyiket tartja egyháza/gyülekezete/intézménye erősségének?

a) Egyetért a szöveg megfelelő fejezetével?

b) Hogyan változtatta meg a járvány a dolgokat? Miért?

2. Leitura – Hol tenne bizonyoságot, és gondoskodna a „bizalomról a félelem ellen”?

3. Martíria – Egyháza/gyülekezete/intézménye mely üzenet(ek)et hangsúlyozta nyilvános bizonyoságtételében a járvány idején? Miért?

4. Diakónia – Melyek a méltányosság és az igazságosság kihívásai? Hogyan?

5. Koinónia – Mely kapcsolatok segítettek, és melyek lettek kihívássá a járvány alatt?

6. Az anyagban szereplő témák közül melyeket vitatnak meg ritkán vagy soha? Miért?

Gemeinschaft Evangelischer Kirchen in Europa (GEKE)
Communion of Protestant Churches in Europe (CPCE)
Communión d'Eglises Protestantes en Europe (CEPE)